

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:
Adam Kay
UNDOCTORED

Copyright © Adam Kay 2022
All rights reserved.

Translation Copyright © 2024 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-05400-2

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

Adam Kej

LEKAR
KOJI SE IZLEĆIO
OD PACIJENATA

Prevela Zvezdana Šelmić

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2024.

Majku Šakteru, zbog izvanrednog humora.

*I mojim prijateljima i porodici, koji će ponovo
saznati nešto važno o meni čitajući knjigu.*

NAPOMENA

Kolege i prijatelji u ovoj knjizi, radi anonimnosti, nose imena junaka iz Marvelovog univerzuma, pošto sam prilično siguran da u njemu nema advokata. Kad je reč o anonimnosti moje rođene porodice, bilo bi mnogo više posla, pa sam rešio da se ne trudim.

– FLEŠBEK –

FORMALIN

Znate li kako izgleda kad secirate mrtvo telo? Ne, naravno da ne znate. To je izopačen i jeziv posao, koji bi trebalo da rade samo mrtvozornici i okoreli kriminalci. Osim, naravno, ako niste jedan od približno devet hiljada osamnaestogodišnjaka koji se svake godine upisuju na studije medicine samo u Velikoj Britaniji. Za njih je to jednostavno nešto što se radi svakog petka ujutro.

„Obucite najstariju majicu i pantalone“, posavetovao nas je prijateljski nastrojen student druge godine pre naše prve disekcije. „I stari veš. Oblačite to isto svake nedelje, a na kraju godine ćete to spaliti.“ Pretpostavio sam da je razlog tome taj što će nas zaspiti nekakva vodica iz lobanje ili ćemo se isflekatati komadićima pluća, ali zapravo se radi o nečemu što je za otprilike dva posto manje odvratno – o zadahu.

Zadah sale za disekciju prožima svako vlakno pamuka ili poliestera i nikad, nikad ne nestaje. Ponovo vas pogađa kad god se nađete na manje od sto metara od tog mesta: zadah koji nisam nikada osetio još od tog vremena i malo je verovatno da je dopro

do parfemijera u *Džo Malonu*, niti će. To je čudna mešavina mesa kome je istekao rok trajanja i industrijskog koncentrovanog sirćeta koja vas steže za grlo, prži vam nos i kuva oči.

Nas dve stotine je ušlo, pretvarajući se da je ono što ćemo tu raditi potpuno normalno. Nervozu smo prikrivali preteranim razmetanjem i otmenošću. Ja sam se vladao onako kako sam naučio na stotinama utakmica Vest Hema: pretvaraj se da si jedan od njih. Osim što su se, u ovom slučaju, i svi ostali pretvarali.*

„Nađite sebi mrtvo telo“, rekao je predavač tonom rukovodioca bingo večeri na kruzeru.** Svi smo se okupili oko jedne od desetak vreća za leševe zatvorenih patent-zatvaračem.

„Mogu li da se pridružim“, nesigurno sam upitao ljude oko jedne vreće, kao da se nudim za četvrtog u bridžu, a ne za seckanje nečijeg dede u stilu božićne ćurke. Odbijajući da priznamo sasvim prirodnu strepnju, pokušavali smo da nadmašimo jedni druge pokazujući koliko nam je sve ovo potpuno u redu i normalno. Ali, uprkos usiljenoj nonšalanciji, bilo je opipljivo čudno i uznemirujuće. Najstrašnije što je iko od nas dotle uradio tokom života bilo je da čačka ploču za prizivanje duhova ili da se takmiči u masturbaciji nad biskvitom.*** A evo nas ovde, spremamo se da seckamo ljudsko biće.

Ova iznenadna odgovornost, slobodan pad u svet odraslih, predstavljala je ogromnu promenu za tinejdžera koji tek što je mutirao – kao kad slučajno prebacite menjač u rikverc dok vozite preko sto na sat po Auto-putu 1.

* „Šta? Ti si fudbalski navijač?! To je najfascinantnije otkriće u čitavoj knjizi!“, rekao je moj drug Džastin. (Prim. aut.)

** Šezdeset tri, artritis kod svih. (Prim. aut.)

*** Zaključio sam da je relativna brzina rastapanja pojedinih vrsta ista kao i kad se umaču u čaj. (Prim. aut.)

Dakle, vreme je da se otkopča kesa.

Prvo lice: voštano, žućkasto, skoro sasvim, mada ne u potpunosti, neljudsko. Istog trenutka neki nadobudni ragbista po imenu Tor bubnuo je da liči na dadilju Brusa Vilisa, pa smo se svi nasmejali, očajnički željni da nekako razbijemo napetost. Onda se pojavio grudni koš, neobično maljav. „Dobili smo Vukija!“, šapnuo je neki drugi brucoš. Ponovo smo se nasmejali, ali potom smo se upitali da li malje na grudima možda nastavljaju da rastu i posle smrti.* Onda se pojavio stomak, naboran kao da su svi organi unutra vakuumirani. Patent-zatvarač se spuštao dalje i svi smo kolektivno jeknuli. Ovaj čovek je imao apsolutno ogroman penis.

Osećao sam kako je vreme da ja izgovorim neku neobaveznu šalu, samo da bih pokazao koliko mi uopšte ne smeta ovo praktično iskustvo nalik na horor filmove. Nisam mogao – barem ne još. Ali nisam se bunio zbog šala: pokazivanje saosećanja ili poštovanja izložilo bi me podsmehu. To nam je bila prva sedmica i učili smo da umotamo i sklonimo na sigurno najdublja ljudska osećanja.

Stvarno nema nikakvog razloga da secirate ljudsko biće na prvoj godini studija, niti bilo kada. Postoje bolje alternative: modeli, 3D prikazi, čak i demonstracije, gde pred vama stručnjak obavlja postepenu autopsiju, umesto da sami jurišate na leš kao mladi osvetnik. Ali eto, još mamurni od brucošijade, našli smo se u dubokoj vodi sa skalpelom i dozvolom za crni humor. A ne zaboravite: bili smo tinejdžeri i nema načina da toliki penis prođe bez komentara.

* Ne rastu. Niti nokti na rukama i nogama. Smrt znači da se svaka pojedina ćelija u telu isključuje. Nema izuzetka. Zapravo, ljudi u stvari primećuju da se koža oko noktiju i dlaka sasušuje, skupi i povuče, pa zaista izgleda kao da je pokojniku potreban posmrtni manikir i pedikir. (Prim. aut.)

„Da li i *to* raste posle smrti?“, upitao je jedan kolega.* Drugi ga je kvrcnuo i proglasio mrtvacu za Velikog Radojicu.** Besmislenost muške opsesije veličinom penisa znatno raste kada ste suočeni sa lešom. Naravno, u stvarnosti, veliki penis ovog gospodina ne bi bio ništa zanimljiviji niti bitniji nego velika stopala ili dugački palčevi leša na nekom od drugih stolova. U svakom slučaju, danas nas se genitalije nisu ticale – predavač anatomije je objavio da ćemo se baviti plućima. Uputstva koja nam je dao bila su prilično jednostavna: jedan skalpel na svaki leš; napravite lepu, pravu liniju duž cele grudne kosti, potom je pretvorite u obrnuto slovo T povukavši rezove ispod rebara. Neće krvariti, podsetio nas je – naši pacijenti su mrtvi, srce je odavno prestalo da im kuca.

Iako je to za sve nas bilo novo iskustvo, ja sam, kao dugogodišnji vegetarijanac, bio naročito loše pripremljen. Svi drugi oko stola vežbali su za ovaj trenutak čitavog života, sečenjem krmenadli i pilećih bataka. Najbliže što sam ja stigao bila je čvrsta mocarela. Pružio sam ruku ka skalpelu, jedva čekajući ne samo da dokažem da sam dorastao medicini nego i da ću, nekim čudom, pokazati urođenu veštinu sa sečivom. Dok sam stajao tamo, sa skalpelom na par milimetara od kože, naučio sam mnogo i o sopstvenoj fiziologiji, kao i o mrtvačevoj anatomiji. Moj simpatički nervni sistem prešao je u petu brzinu: puls mi se ubrzao, znojne žlezde su mi bridele od lučenja, a podrhtavanje mišića se jasno videlo po treperenju sečiva. Onda je nastupio iznenadan i potpuno neočekivan talas jezive gladi, koji je, začudo, neprijatan propratni efekat udisanja formalina.

* Sada je specijalista pulmologije. (Prim. aut.)

** Sada je specijalista radiologije. (Prim. aut.)

Kada je konačno dotakao kožu, skalpel ju je prosekao sa lakom kao da seče ukrasni papir. Pretpostavljam da je to logično – u TV serijama nikad ne vidite hirurga kako testerise kožu kao da je od drveta. Povukao sam skalpel niz grudnu kost, pazeći da linija bude prava, što je bilo teško jer mi je šaka i dalje podrhtavala poput listića u aero-tunelu. Stvarno nije bilo krvarenja. Time je subjekat izgledao još manje nalik na ljudsko biće, što moram reći da je bilo korisno: ruka mi se smirila i postalo mi je lakše da ga tranžiram. Stigao sam do dna sternuma i skrenuo šaku ulevo ispod rebara. Delovalo mi je lakše – kao da sečem plastelin ili... Isuse! Odjednom je počeo da krvari. Jako. Svuda. Tip je još bio živ!

Svi su jeknuli. Tor je vrisnuo. Napola sam očekivao da će pacijent naglo sesti na sto poput Frankenštajnovog čudovišta i zahtevati izvinjenje zbog svih neprimerenih primedaba na račun penisa, a onda sam shvatio da zapravo uopšte ne krvari on. Krvario sam ja. Slučajno sam posekao sopstveni palac. Postiđeno sam predao skalpel studentu levo od sebe i nagoni strpao okrvavljeni palac u usta, baš kao dete, što sam u stvari još i bio. I tako sam se našao u prilici da potvrdim kako miris formalina možda podstiče apetit, ali njegov ukus ni slučajno.

PRVO POGLAVLJE

Loše sam spavao.

Kao lekar, uvek sam dobro spavao. Nisam spavao *mного* i spavao sam na čudnim mestima – presamićen preko volana automobila, sklupčan pored kartoteke, naslonjen na zid magacina poput konja – ali dobro sam spavao. Verovatno je moj mozak znao da su prilike za odmor retke, pa je uvek bio u stanju da u roku od nekoliko sekundi pritisne dugme za gašenje, dok ga ne probudi sledeći zvuk alarma.

Otkako sam pre nekoliko meseci napustio medicinu, počeo sam da se redovno budim u tri ujutro, uvek zbog istog košmara. Stojim u operacionoj sali porodilišta. Oči mi se magle dok shvatam da je beba koju sam hitao da spasem mrtva, njene ručice su savršene i nepomične. Pokušavam i ne uspevam da napravim šavove koji će sprečiti ženu da iskrvari do smrti. Isti onaj mozak koji ne uspeva da zapamti šifru za elektronski pristup bankarskom računu oduševljeno mi rekonstruiše najstrašniji dan mog života, sa svim mikroskopskim detaljima. Trenutak kada anesteziolog gasi neprikladno vedru radio-stanicu. Krv koja mi se zgrušava

u patikama. Moj glas koji prepukne dok tražim od sestre instrumentalke gazu za gazom? Trenutak kada stariji specijalista uklanja matericu pacijentkinje, što znači da će ovaj krvlju natopljeni košmar ostati njeno jedino iskustvo sa porođajem. Trenutak kada pitam doktora sa intenzivne nege da li će ona biti dobro, a on mi ne odgovara.

A onda bih se trgao iz sna, obliven hladnim znojem, a srce mi je tuklo kao ludo. Trebali su mi sati da se smirim. U najgorim trenucima plašio sam se da idem na spavanje jer sam znao šta će se desiti.

Kad se probudite u emotivnoj agoniji, prekriveni slojem suza i znoja, to nije baš privlačno za novog partnera, a Dž. i ja smo još bili u fazi „izuzetno se trudim da ostavim dobar utisak“.* Naravno da mu nisam mogao reći kroz šta prolazim jer bi tako shvatio da je dobio model sa greškom. Srećom, mogao sam lako da se pretvaram kako je sve u redu jer se naša veza uglavnom odvijala na daljinu. Živeo sam sa roditeljima – o čemu sanjaju svi tridesetogodišnjaci, ali to je bila jedina postojeća mogućnost, s obzirom na katastrofalni raskid sa H. i štednju za depozit za unajmljivanje stana. Dž. je živio u Glazgovu; upoznali smo se preko interneta u vreme kada je bila manja bruka reći da si upoznao partnera u zatvoru ili u klinici za venerične bolesti, a sve smo zapečatili kada sam se nekoliko meseci kasnije odvažio da sednem u međugradski autobus. On iz nekog razloga nije želeo da napusti perspektivan posao televizijskog producenta i da se preseli 600 km južno kako bi živio sa lutajućim bivšim lekarom sa kojim se video tri puta. Ali udaljenost je značila da mogu lako da se pretvaram da

* Na primer, nedavno sam počeo dole da se brijem. Nije važno koliko ste godina proveli na stručnom usavršavanju hirurških veština, ovaj postupak će uvek biti pun nervoze. (Prim. aut.)

sam dobro, zdravo i normalno – osim toga, ionako sam se većim delom života pretvarao da sam ovo ili ono.

Kada noću spavate oko tri sata, znatno je teže biti produktivan preko dana. A ja sam morao da budem produktivan: *sigurnu ali slabo plaćenu* karijeru lekara upravo sam zamenio *nesigurnom i neplaćenom* karijerom pisca humorističkog sadržaja. Očajnički sam želeo da mi humor uspe. Time sam se pomalo bavio godinama, bio mi je i hobi i način da pobegnem iz ekspres lonca porodilišta, a onda sam odlučio da sve svoje nade položim u to. Možda me je najviše opterećivala činjenica da su mi šanse prijatno male – nema zvanične istrage kada šala ispadne pogrešna. S druge strane, kada ste lekar, poslovi vam sami dolaze: kucaju na vrata ambulante ili ih dovode u porođajnu salu dok vrište na kolicima. Poslovi za pisce ne dolaze tako – morate da idete i da ih jurite, što je nezgodno kada živite od kofeinskih tableta i posttraumatskog stresa. Ali morao sam tako jer inače... pa, nisam znao šta bi bilo inače. To je bio moj najbolji plan B, a nisam imao plan C. Uvek je postojala i mogućnost da se vratim na plan A, kao i mnogi drugi lekari u ostavci pre mene. Ali pomisao da se vratim medicini delovala mi je kao povratak u vezu sa nasilnikom.

Moji roditelji su za svakim bogovetnim obrokom diskretno ukazivali na to da bi trebalo da se vratim medicini, obično govoreći nešto poput: „Pa, što se ne bi vratio medicini.“ Ili: „Zapravo uopšte nisi toliko duhovit, Adame.“ Nisam bio siguran da li je to zato što su zabrinuti za mene, zabrinuti šta će ljudi misliti o meni ili zabrinuti šta će ljudi misliti o njima. Padalo mi je na pamet da bih, da su me pustili da od početka sam odlučujem, možda našao neki posao koji sam sposoban da radim. Ali to pitanje se nikad nije

postavljalo – bilo mi je suđeno da budem lekar; baš kao i Isusu, dečaku kome je bilo suđeno da pođe tatinim stopama (čuda).

Medicina je u mojoj porodici duboko poštovana. To je porodični zanat – moj tata je bio solidan lekar opšte prakse punih četrdeset godina, a njegova ljubav prema poslu nije zahvatila nijedan drugi aspekt njegovog života i nije bio u stanju da razume zašto; ako već imate visok prosek u školi, ne želite i vi da budete lekar. Postojao je i element blagog snobizma – rečenica „Moj sin je lekar“ može se zgodno pomenuti i u književnom klubu, i u pozorišnom klubu, i u lanč klubu.* Zašto bi uopšte pravio dete ako ne da se hvališ njegovim uspesima? Osim toga, potrebno je više od jedne generacije da se porodica oslobodi useljeničkih merila – naša poljska DNK nije samo zahtevala da radimo, već su to morali da budu i najteži, najžešći poslovi kako bismo se uzdigli što više i što dalje i pokazali novoj zemlji da zaslužujemo mesto u njoj. „Pisac vedrih štosova“ nije bila opcija na formularima koje su moji prababa i pradeda potpisali kad su se iskricali iz broda, bežeći od nacističkog progona.

Ali ćaskanje o karijeri i dalje je bilo pomalo bolje nego druge raspoložive teme za razgovor: da sam upropastio svoj brak sa ženom (i to veoma finom ženom) i da sam sad u vezi sa momkom (i to momkom koji je Škot). Sve u mom životu što je meni davalo stabilnost, a njima omogućavalo da se razmeću – „moj sin, strejt lekar koji mirno spava cele noći“ – sada je nestalo. Možda su njihova sitna bockanja („Zašto ne bi to stavio u te tvoje pričice?“) bila njihov način savladavanja stresa, čak i ako meni nisu ni najmanje pomagali da ga savladam.

* Šta god koji đavo da je to. (Prim. aut.)

Nekoliko nedelja pošto sam se doselio, tata mi je saopštio da ima iznenađenje za mene. Izjavio je to potpuno smireno, što me je navelo na pretpostavku da nije u pitanju ekler ili labradudl. Poveo me je na tavan, u potpunosti popunjen stotinama kartonskih kutija naslaganih jedne na druge. Pokazao mi je nekoliko planinskih vrhova. „Odavde dovde je tvoje.“

Pokazalo se da je tokom prethodne tri decenije, a da ja pojma nisam imao, moj tata sakupljao svaki pojedini papir i svaki predmet koji je imao bilo kakve veze sa njegovim potomstvom. Količina nakupljenih tričarija četiri kompletna ljudska života – svaka školska sveska, svaki grozan dečiji crtež, svaka rođendanska i božićna čestitka, svaki list partitura za saksofon, svaki medicinski udžbenik, svaki bedni umetnički rad od plastelina ili makarona – sve je to bilo pažljivo spakovano, označeno i skriveno na tavanu.

Bilo je veoma dirljivo i neobično to što je tihi čovek koji, koliko je meni poznato, nikad nije ispoljio bilo kakvu emociju* potajno pravio katalog svakog aspekta mog postojanja. Moram reći i da nije bio nimalo selektivan kao sakupljač. Čak i da sam postao Šekspir ili Doli Parton, nijedan muzejski arhiv na svetu ne bi bio zainteresovan za moju ulaznicu za Muzej olovke u Derventu.**

„Veliko spremanje?“ upitao sam.

„Ne“, odgovorio je, „jedino hoću da se oslobodim dela ovih sranja.“ Glas mu je bio pomalo nabusit, kao da je ova ničim izazvana i gotovo muzejski vredna zbirka uspomena nekako moja

* Manite pitanje o kokoški i jajetu – da li biti lekar uništava vaše emocije ili je nedostatak emocija ono što vas privlači tom zanimanju? (Prim. aut.)

** U Muzej olovke u Derventu ulazi se kroz kopiju rudnika grafita. Uvek sam mislio da je smrt u rudniku grafita izuzetno nedostojanstven način da se ode – žrtvujete život i zdravlje kako bi neki školarac mogao da naškraba polni organ na školskoj klupi. (Prim. aut.)

odgovornost, poput deteta koje sam ostavio u njegovoj kući i zaboravio da ga ikada uzmem nazad.

Proveo sam čitavu sedmicu rijući po ovoj deponiji kartonskih kutija. „Dobro je da se nečim zanimaš dok odlučuješ šta ćeš dalje sa životom“, rekla je mama, nekako zaboravljajući koliko puta sam joj detaljno objašnjavao šta nameravam da radim u životu.

Nekoliko kutija sadržalo je tragove mog studiranja medicine. Osim hrpe davno zaboravljenih beležaka sa predavanja i tona udžbenika, bilo je i nekih zanimljivijih ostataka.

Moj kratki beli mantil! Od studenata medicine se očekivalo da nose kraću verziju belog mantila kako bi pravi lekari mogli na prvi pogled da nas prepoznaju i lakše ponižavaju.

Moj prvi stetoskop! Isprobao sam ga i oslušnuo sopstveno srce – leva slušalica nije radila. Možda nikad i nije; u to vreme ne bih ni znao.

Moj „ivšam majkros vojadžer 2000“! Laptop čija težina, dimenzije i brzina odgovaraju odlikama siporeks bloka.

Poster za „AI: Veštačka oplodnja“! Bedna parodija s pravom zaboravljenog Spielbergovog filma, izvedena na godišnjem okupljanju studenata medicine.

Dve bočice laka za nokte! Isuse, mora da sam bio nepodnošljiv.

VHS traka sa moje prilično neobične obuke u veštini komunikacije!

Moja studentska legitimacija! Sa slikom koju sam lično predao na univerzitetu: ostala mi je posle slikanja u automatu za pasoš, kad mi je bilo šesnaest godina, i nisam očekivao da ću je nositi na grudima tokom naredne decenije jer univerzitet nije mogao ili nije želeo da stavi noviju.

I Dejv! Moja polovina skeleta.